

CHEQUEFORGALMUNK TÖRVÉNYES SZABÁLYOZÁSA.

— Második közlemény.*) —

A chequenek nagy része forgatmány által is bővíti működési körét. Úgy a rendeletre, mint a bemutatóra szóló cheque forgatható. Nem forgatható a névre szóló cheque, a keresztezett cheque azon faja, mely nem rendeletre szól — ilyen az angol crossing, de azért most negotiable cheque — a veres cheque, s ilyenek általában véve a csupán elszámolás útján kiegyenlítendő chequék.

A forgató kötelezettsége s joga ugyanolyan, mint a váltó forgatóé. Az utána következő forgatónak felel a beváltásért, az előtte valóval szemben pedig visszkereseti joga van; ha elődje a kibocsátó, úgy ezen jog ezzel szemben áll fönn. A forgató is csak a cheque beváltási határidején belül szavatol a honorálásért. Azon kártérítési kötelezettségek, a melyek a kibocsátó culposus ténykedéseinek megtorlását czélozzák, azért mindig csak a kibocsátó ellen maradnak érvényben, mert hisz a forgatónak arról talán tudomása sincs, s többnyire nem is lehet.

Az egyes államok tételes jogszabályai ép ennek alapján a gazdagodási keresetet a forgatóval szemben nem rendelik, a mi a fentiek alapján egészen helyes; annál érthetlenebb az osztrák törvényjavaslat 18. §-ának azon intézkedése, mely a gazdagodási keresetet a forgatóval szemben megengedi.

A cheque esetleges be nem váltásáról a forgatók visszamenőleg közvetlen elődjüket — úgy mint azt váltótörvényünk is rendeli — értesíteni tartoznak, a minek elmulasztása a váltótörvénynél részletezett következményekkel jár.

Kein Cheque ohne Chequevertrag, mondja Kohn egyik váltójogi művében. A cheque alapja a chequeszerződés. A gya-

*) Az első közleményt lásd az augusztusi számban,

korlati életben a chequek az intézvényezettel szemben való hallgatólagos megegyezés alapján is bocsáttatnak ki. Ugyanis a cheque kibocsátója oly intézetnél, vagy általában oly félnél helyezi el pénzét, a hol, illetve a ki chequeügyletekkel üzletszerűen foglalkozik. Rendesen azonban e ténykedés alapja szerződés. Az osztrák-magyar banknál chequeszabályzat alapján bonyolítottanak le mindazon ügyfelek ügyletei, kik a giroforgalomba lépnek, s így chequeüzletekben részt venni akarnak. De mielőtt a giroforgalomban részt vennének, írásban kijelentik, miszerint alávetik magukat a bank chequeszabályzatának, a melynek betartására viszont a bank alapszabályszerűleg van kötelezve. A postatakarékpénztárnál a fél kérelmezi a cheque-forgalom résztvevői közé való felvételt. A chequeforgalmat pedig törvényes intézkedések szabályozzák, mely mindkét fél részéről betartandó.

A chequeszerződés egyik legfontosabb pontja az, hogy csak az intézvényezett űrlapján állítható ki a cheque: ez az ellenőrző eszközök egy fontos része, melyen az egész cheque-üzlet nyugszik.

Az intézvényezett s kibocsátó egymáshoz való viszonyán alapszik az egész chequeforgalom minden további fejlődésével együtt, a melynek alapján azután az intézvényezett a kibocsátó chequejeit — a mennyiben azok nem lépik túl azon határt, a melyen túl a cheque dishonorálása állhatna elő — beváltja. Mert hisz az kétségtelen, hogy *bármiféle* követelés cheque által nem utalványozható ki, ha erre nézve előleges megegyezés nincs a bankár s ügyfele között. Ily értelemben intézkednek egyes tételes jogszabályok, de ellenkező esetre is akadunk. Olaszországban a törvény kimondja, hogy a bárkinél rendelkezésünkre álló pénzüsszeg kiutalványozásáról chequekkel lehet rendelkezni. A német javaslat szerint előleges chequeszerződés szükséges a chequek kibocsátására, míg az osztrák javaslat értelmében bélyegkedvezmény csak az oly chequenek adódik, mely az intézvényezett űrlapján állíttatik ki; már pedig ha az intézvényezett űrlapjait használjuk, úgy a legtöbb esetben előleges megállapodást kell feltételeznünk. Egyébiránt az nem zárja ki az előleges chequeszerződés hiányát, mert hisz lehet, hogy az intézvényezett nemcsak cheque-üzletekkel foglalkozik s lehet, hogy valamely másik üzletágában is van pénzünk, de meg giroszámlán is, s ez utóbbi czeljaira vannak cheque-űrlapjaink, melylyel más irányú követelésünkről is esetleg rendelkezhetünk. De meg az is lehet, hogy a bélyegkedvezményt nem akarjuk igénybe venni s ez esetre

fenti kikötés épen nem szól. E rendelkezés tehát legalább is hiányos. A francia s angol chequek is a törvény értelmében előleges megállapodást feltételeznek; a svájci chequejog e tekintetben határozottan nem nyilatkozik, de a svájci jog szempontjából az intézvényezett az esetleg esedékes követelésekre kiállított utalványt honorálni tartozik, ha ebből reá nézve hátrány nem származik.

Az osztrák-magyar bank megköveteli, hogy az ügyfél pénzügyletei lebonyolítását a bank által számláján eszközölje. Miután a számlatulajdonos egyébként is bankárjánál eszközli kisebb-nagyobb mértékben a fizetések pro és contra való lebonyolítását, ily módon a chequeüzletből kifolyólag is tartozásai és követelései lesznek. A dolog természetéből folyik, hogy számláján mindig a követeléseknek kell túlsúlyban lenniök. Ezen számlatételek képezik azután a jövőben az elszámolások alapját, a mely a chequeszerződés által előirt időben lesz kimutatva s lezárva. Miután az intézvényezett által eszközölt összes fizetések a lezárás alkalmával tételenként külön-külön szerepelnek, a chequekibocsátó ily módon áttekintést nyer összes ügyleteiről, melynek egyes részei egyébiránt ellenőrzési adatok gyanánt szolgálhatnak. Rendes körülmények között ugyanis, minden kibocsátott cheque honoráltatik, s így annak nyoma marad a kibocsátó számláján.

A cheque alapja tehát a chequeszerződés; az ebből folyó ügyletek chequekkel bonyolítatnak le, s a kibocsátó összes ügyletei folyó számlán állítatnak össze. A kibocsátott cheque mindig egy fizetés alapját fogja képezni; ha az dishonoráltatik, úgy a chequeügyletet megelőző üzletből kifolyó követelése iránt indíthat a chequebirtokos keresetet, vagyis ekkor nem a cheque képezi a kereset alapját. Mert hiszen a cheque átadása által nem eszközünk tényleges fizetést; ezt csak a cheque beváltása teszi. A cheque átadása quasi feltételes fizetésnek az alapja. Ha a bemutatási határidő alatt nem váltatik be a cheque a chequebirtokos hibájából, úgy feltételeznünk kell a tényleges fizetés megtörténtét a cheque átvétele által, a mi azonban nem menti fel a kibocsátót a cheque értékének kifizetése alól akkor sem, ha azt az intézvényezett már ekkor nem volna hajlandó honorálni.

A chequeszerződés fedezetnyújtáson alapszik; fedezet pedig mindazon pénzüsszeg, a mely a giroszámlán a kibocsátó javára iratik. Az osztrák-magyar bank megköveteli, hogy a leszámítolandó váltók tulajdonosai giroszámlával bírjanak a banknál, mert azok értékét csak jóváírás által utalja ki. Így tehát a bank által nyúj-

tott váltóhitelek is fedezet számba, jó. Egyébiránt szokásos, hogy a bankárok a chequeszámla-tulajdonosoknak hitelt nyújtanak; az ily összegekre kibocsátott cheques a hitelcheques, a melyek értékétől — illetve az egész hitelezett összegtől, melyről hitelchequeskel rendelkezünk, — kamatfizetés jár, de a giroszámlára esetleg maradó összeg — hol a fedezeti összeg különben is kamatozik — szintén kamatozik. Az is előfordul, hogy a bankár által nyújtott hitel csak a chequeskibocsátás pillanatától kezdve szerepel hitel gyanánt, s csak ezen pillanattól kezdve kamatköteles. Így például ha a bankár állandó hitelt nyújt ügyfele részére, mondjuk 10.000 frtig, a kibocsátó, ha tényleges fedezete már nincs, úgy ezen összegre vagy részeire bocsátja ki chequesjeit, melyeknek értéke a cheque honorálása alkalmával kerül csak giroszámlájára követelés gyanánt, s viszont a tartozik oldal is csak akkor terheltetik meg. Ettől eltekintve azután a kiutalás napjától a chequesek értékéig kamatot fizet az ügyfél mindaddig, míg ezen összeget akár részben, akár egészben új letéttel pótolja, a melyet igénybe nem kíván venni. Így tehát az intézvényezett ily módon is növelheti a kibocsátó fedezetét, a kibocsátó viszont az ily módon megnagyobbodott fedezetre is bocsáthat ki chequeseket, a melyeket a fentiek alapján az intézvényezett beváltani köteles. Az egyes törvények is az értelemben, illetve szellemben intézkednek, hogy a kibocsátó a számláján levő fedezete fölött ily módon disponálhat; de hiába való is volna például a hitel chequesérténytelenességét kimondani, egyrészt mert az a giroszámlaköveteléseket nem igen befolyásolja, de meg azért is, mert hisz más, mint a két érdekelt fél (a kibocsátó és az intézvényezett) úgy sem tudja, hogy melyik cheque a hitelcheque s mikor válik a kibocsátó által adott cheque hitelchequekké.

A fedezetnek cheque által való részleg vagy egészben való folyósítása csak a törvényes, s a chequesszerződés által előírt formák között eszközölhető. Nem emlékeztünk meg még azon esetről, midőn a letét csak részleges fedezetet nyújthat. Ezen eset az is, midőn a letét az érinthetetlen törzstömeg részével vagy egészével, vagy ezen felül terjeszkedve utaltatik ki. A gyakorlat többnyire az, — a mint különben azt az egyes intézetek alapszabályai is kimondják — hogy az érintetlen törzsszeg állományának megtámadása, egyenlő a számla felmondásával; magától értetődik, hogy az egész összegen való túlterjeszkedés is ezen következményekkel jár. Utalunk e tekintetben az osztrák-magyar bank chequeszabályzatának 16-ik pontjára, mely szerint az egész

összeőról való rendelkezés a felmondással egyénin. Ha többel rendelkezik a számlatulajdonos, mint a mennyit számlája kitesz, úgy a bank a fizetést megtagadja, s az összekötötést a kérdéses féllel megszakíthatja. A postatakarékpénztár is kimondja, hogy a törzsösszeg felett a számlatulajdonos, míg a cheque és clearing-forgalomban részt vesz, nem rendelkezhetik. Magától értetődik, hogy oly chequet egy intézvényezett sem honorál, a melynek összege túlhaladja a letét nagyságát (vagy az esetleges hitelt).

Kereskedelmi törvényünk értelmében a részleges fedezetnyújtás is lehetséges; mindenütt azonban, hol a chequejog kodifikálva van, a részleges fedezet ismeretlen, s ily esetben a teljes fedezethiánnyal egyértelmű a helyzet. Ha több cheque érkezik, vagy mutatattik be, úgy magától értetődik, hogy a beérkezés sorrendjében történik a kielégítés, mert hisz az máskép nem is lehet. Nem lehet ugyanis a kibocsátás idejét alapul elfogadni, miután a chequek nem ily sorrendben váltatnak be s sohasem tudnánk, hogy mely időpontig honoráljuk a chequet, vagyis lehet, hogy későbben kiállított chequet honorálva — mely teyük fel, a fedezet nagy részét igénybe vette — oly chequet mutatnak be beváltásra, mely hamarább lett kiállítva s a fedezetnél nagyobb: ez persze nem honorálható, az intézvényezett máskép semmi esetre sem járhat el. Ha egy személy több, egy kibocsátó által adott chequet mutat be egyszerre beváltásra, a melyek összegének értéke a fedezetet túlhaladja, úgy egy cheque sem honorálható, ha csak a bemutató egyik-másik cheque honorálásától el nem áll: ugyanez az eset áll akkor is, ha postával jönnek az ily chequek.

A fedezethiány mellett való chequekibocsátás büntetendő cselekmény. E tekintetben azonban a leghelyesebb emez állapotnak oly módon való formulázása, miszerint a *bemutatás* alkalmazásával való fedezethiány megy csak ilyen számba. Mert hisz a kibocsátás alkalmával fennálló fedezethiány pótolható; de különben is ezt nagyon bajos volna bizonyítani vagy ellenőrizni. Helyesen rendelkezik tehát a német chequetörvényjavaslat 28. §-ának utolsó bekezdése, midőn kimondja, hogy a fedezetnek a bemutatásig való kellő kiegészítése büntetlenséget biztosít az esetben is, ha a kibocsátáskor fedezethiány állt is fönn. Igaz, hogy például az olasz törvény is azt mondja, hogy az, a ki chequet kibocsát, a nélkül, hogy a megfelelő összeg az intézvényezettnek rendelkezésére állana, az büntetés alá esik, de nem mondja ki világosan, hogy mikor kell a megfelelő összegnek rendelkezésre

állani az intézvényezettnél. A belga chequejog »provision préalable«-t követel a kibocsátáskor. A svájci chequejog is ily értelemben intézkedik, s az osztrák javaslat is elég helytelenül így rendelkezik.

Kereskedelmi törvényünk 298. §-a értelmében a cheque bemutatására stbre nézve a váltótörvény határozatai mérvadók, postatakarékpénztárunknál 15 nap a bemutatási határidő. Az egyes államok chequejoga e tekintetben különféleképp intézkedik. Különbséget tesznek rendszeren a bemutatási határidő tekintetében a kiállítás helyén s az azon kívül fizetendő chequek tekintetében, a mi egyébiránt helyesnek nem mondható, mert hisz a helyi chequek is elküldhetők más helyekre fizetések kiegyenlítésére, vagyis a helyközi chequekhez hasonlókká válnak. Már pedig ez esetben sem jogosnak, sem méltányosnak nem mondható, ha az ily helyi cheque bemutatási határideje rövidebb, mint az ez esetben hozzá hasonló helyközi cheque bemutatási határideje. E tekintetben postatakarékpénztárunk ügyszabályzata nem distingvál: a 15 nap minden esetben érvényes s kötelező. Angliában nincs a bemutatási határidő pontosabban meghatározva, a mennyiben azt a chequebirtokos *megfelelő* idő, »reasonable time« alatt köteles fizetésre bemutatni: a megfelelő idő alatt azon időtartam értetik, a mennyi alatt az a rendes közlekedési eszközök felhasználásával az intézvényezettnek bemutatható. Vitás esetekben a bíró saját belátása szerint dönt. Leghelyesebb volna, ha hazánkban a postatakarékpénztárunk szokásának megfelelőleg egy bemutatási határidő állapítatnék meg, a mely legalább nyolcz napban volna megállapítandó.

Úgy a visszavonhatóságnak, mint a visszavonhatlanságnak sok híve van. A cheque visszavonhatlanságának hívei azzal érvelnek, hogy teljes megnyugvással a jóhiszemű chequebirtokos csak akkor fogadja el a chequet, ha az visszavonhatlan. Más szóval a cheque hitele megkívánja a visszavonhatlanságot. Ez azonban nem áll, mert hisz a visszavonhatlanság maga a chequenek biztonságot nem ad, mert hisz a chequebirtokos azt sem tudhatja, hogy a kérdéses chequenek van-e fedezete? Honoráltatik-e ez már ez okból is az intézvényezett által? De meg ha a cheque vissza nem vonható, úgy, ha azt a kibocsátó akarja, nagyon könnyen dishonoráltathatja, mert hisz a bemutatást megelőzőleg fedezetét akár maga, akár más részére kimerítheti. Azt pedig a chequebirtokos különben is sohasem tudhatja, hogy korábban kibocsátott chequek nincsenek-e forgalomban, melyek esetleg őt

a bemutatásban megelőzve, chequejének dishonorálását okozhatják. A cheque hitelét tehát a visszavonhatlanság elvének kimondása nem fokozhatja.

Ezzel szemben egyébiránt a visszavonhatóságnak egy óriási előnye van s és az, hogy általa az elveszett chequeket hatálytalanná tehetjük. Vagyis a fizetést illető ellenutasítás esetén elveszett vagy ellopott chequek kifizetését megakadályozhatjuk. Ha az ellenutasítás, vagyis visszavonás az intézvényezettre nem kötelező, úgy nem veheti tekintetbe a lopás vagy elveszés folytán bejelentett ellenutasítást sem, mert hisz nem tudhatja, hogy ez tényleg ezért történik-e, nincs-e más oka a kibocsátónak az ellenutasításra, melynek követése által ez esetben büntetendő cselekményt köpetne el. Esetleg az ily esetben az is megeshetnék, hogy az intézvényezett a chequeket nem váltaná be, de értéke felett a kibocsátó mindaddig nem rendelkezhetnék, míg azt bírói határozat lehetővé nem tenné, vagyis megsemmisítési eljárást kellene megindítani, melynek lefolyása éppen nem egyeznék meg a chequeügyletek lebonyolításával. Az ellenutasítás követésének kötelező volta a megsemmisítési eljárást feleslegessé teszi. De továbbá, ha a visszavonás az intézvényezettre kötelező, úgy az elveszett vagy ellopott cheque értékét a bemutatási határidőn túl mi sem köti, élkor már azt az intézvényezett így be nem váltja, s így az más cheque által — cheque-másodlattal — pótolható. A bemutatási tatáridő alatt más cheque kiadása legalább is aggályos s ha csak a felelősséget a cheque-birtokos magára nem vállalja, az másikkal nem pótolható. Egyébiránt leghelyesebb volna, ha az intézvényezett a bemutatási határidőn túl semmi esetben sem váltaná be a chequeket, a mi az ellenőrzés s a visszaélések elkerülése céljából nagyon kívánatos volna.

Sem Svájcban, sem Francia-, Olaszországban s Belgiumban e tekintetben a törvényhozás nem intézkedik, csak jogszokások állnai fenn. Az elsónél kötelező az ellenutasítás figyelembe vétele, az utóbbinál nem. A német javaslat sem engedi meg az ellenutasítást, az osztrák csak bizonyos határok között.

Az ellenutasítás kötelező volta, a mint már említettük, feleslegessé tenné a megsemmisítési eljárást: ez az eset áll úgy Francia-, mint Angolországban azzal, hogy a chequemásodlat kiállítása esetén biztosíték letétele minden esetben szükségesnek tekintetik. A cheque könnyű forgathatósága szempontjából kívánatos, hogy megsemmisítési eljárásra ne szoruljunk, vagyis ezt a visszavonás, illetve ellenutasítással pótolhassuk. Ennek meg-

engedése nem a visszaéléseket szaporítaná, hanem azok lehetőségét nehezítené meg. Sokkal ritkábban fordulna elő, hogy valaki egy kibocsátott chequet jogtalanul visszavon, semhogy érdemes volna azon óriási gazdasági haszontól eltekinteni, mely az ellenutasítás érvényessége mellett fennállhat.

Ezzel kapcsolatban említjük meg, hogy a jogérvényesen kiállított chequerek, a mennyiben bármely okból honorálásra be nem mutattak, vissza nem vonattak, vagy meg nem semmisítették, az egyes külföldi törvények szerint több-kevesebb ideig megtartják érvényességüket. Az osztrák javaslat szerint a cheque egy év alatt elévül a gazdagodási keresettel egyetemben. Váltótörvényünknek a chequere is érvényes intézkedései értelmében az elévülés, illetve a visszkereseti jog egész 18 hóig is tarthat a különböző esetek szerint, de a gazdagodási kereset 32 évig érvényben maradhat, miután a cheque kereskedelmi utalványnak tekintendő s a kereskedelmi törvény 298. §-a értelmében a kereskedelmi utalványok elévülésére stb. a váltótörvény megfelelő intézkedései vannak érvényben. E tekintetben tehát a 84—90. §-ok határozatai mérvadók. Angliában hat évi elévülés áll fenn. A német javaslat az európai chequerekre három havi elévülést kontemplál, az Európán kívüliekre hat hónapot. Igaz, hogy aránylag a váltótörvény is rövid elévülési időt állít föl, mégis czélszerű a készpénzfizetéseket helyettesítő chequeknél attól eltérőleg még rövidebb elévülési időt felállítani. Épp ezért nem helyeselhetjük a svájci, belga, olasz s francia törvények amaz intézkedéseit, melyek szerint a váltótörvények megfelelő rendelkezései alkalmazandók az elévülésnél a chequere is.

A mennyiben az intézvénnyezettnek tudomására adatik előlegesen a hamis vagy hamisított cheque létezése, vagy pedig arról maga győződik meg, úgy a chequet bemutatáskor nem honorálja: ez kétségtelen. De kit terhel a felelősség az esetben, ha az intézvénnyezett hamis vagy hamisított chequet honorál? Az esetben, ha bűnös mulasztás forogna fenn a kibocsátó vagy az intézvénnyezett részéről, úgy kétségtelen, hogy a felelősség az illető felet terhelné. De ha bűnös mulasztás nem forog fenn?

A dolog természetéből folyik, hogy ha a kibocsátót mulasztás nem terheli, úgy azon összeg erejéig, a melyig az intézvénnyezett károsodása fenforog, csakis őt illetheti a felelősség s a beváltás a kibocsátóra semmi következményekkel, illetve kötelezettségekkel nem járhat. Vagyis a hamis cheque teljes értékéig viseli az intézvénnyezett a következményeket, míg a hamisítottnál

csak az eredetileg a kibocsátó által aláírt összesen felüli része. Az angol chequejog értelmében, — mely a legtöbb esetben példa gyanánt hozható fel, — a hamisításból eredő minden kár az intézvényezettet terheli, ha a kibocsátó nem hibás, a mi a leg-helyesebb is, mert hisz érthetetlen volna, hogy az intézvényezett ügymenetéből eredő ház miért essék vissza egyik ügyfelére. A hamisított cheque igaz, hogy részben a két fél közötti chequeszerződés alapján áll, de a hamisított többletért a kibocsátó felelősséget nem vállalhat; ép úgy nem a hamis chequekért sem. Igaz, hogy az intézvényezett a chequet jóhiszeműleg váltja be, de kétségtelen, hogy az ily esetek csak egyikét képezik ama visszaéléseknek, melyek a pénzügyletek chequeügyletek lebonyolításából az intézvényezettet — ki ez ügyletekkel üzletszerűleg foglalkozik — érhetik, bármennyire is tágítanánk a szenvedő chequeképeséget. Ennélfogva helytelen volna az is, hogy csak a hamis chequeból eredő kár terhelje az intézvényezettet, a hamisítottból eredő pedig a kibocsátó, a mint azt Unger, az osztrák birodalmi bíróság elnöke egy felolvasásában mondja. Ennek semmi jogalapja sem volna: »Es fehlte ja die Willenserklärung«, a mint azt Kuhlenbeck mindkét esetre vonatkozólag mondja. Mulasztásnak fenforogni azonban a kibocsátó részéről nem szabad. Az osztrák-magyar bank kimondja alapszabályaiban, hogy mit tekint mulasztásnak, de kétségtelen, hogy azt mindenesetre külön kell megállapítani s elbírálni.

Bizonyos ezek után, hogyha a kibocsátót vétkesség nem terheli, úgy feltétlenül az intézvényesekre háramol az esetleges kár teljes egészében. Magától értetődik, hogy a hamis vagy hamisított chequen a valódi aláírás tulajdonosa a megfelelő mértékben obligóban marad.

A kibocsátó esetleges halálával az a kérdés merülhet föl, hogy az intézvényezett köteles-e ily esetben a chequet beváltani? A mint azt az osztrák s német javaslatnál láthatni, úgyszintén kereskedelmi törvényünk idevágó szakaszában is, a kibocsátó halálával a cheque honorálásának kötelezettsége nem szűnik meg, míg az angol törvény értelmében az intézvényezett nem válthatja be az egyes chequeket, ha a kibocsátó haláláról értesül. Okát emez intézkedésnek ama körülményben találjuk, hogy az esetleges visszaéléseknek elejét óhajtják venni, a mi a chequeszámlatulajdonos halálával a chequek elveszéséből s jogosulatlan használatából eredhetne. — Ezen kifogás azonban nem helyén való. A halál fennálló jogviszonyok hasonló megszakítását nem ered-

ményezheti sem elméleti, sem gyakorlati okokból. Nem szüntetheti meg, mert hisz a kereskedelmi törvény is kimondja, hogy hasonló természetű meghatalmazás a halállal nem szűnik meg, de maga a chequeúrlapok jogosulatlan felhasználásának egy kis elővigyázattal nagyon könnyen elejét lehet venni. Ha meggondoljuk, hogy mily kereskedelmi hátrányokkal járna az, ha ily természetű fizetéseknek beszüntetését a halál előidézhetné — midőn a chequebirtokos a chequet oly tudattal vállalja el, hogy az bármely perczen készpénzzel beváltható — úgy semmi esetre sem habozhatunk a halált a dishonoráló okok sorából törölni. Magától értetődik, a kibocsátó személyére csak a törvényes bemutatási határidőre áll ez. Postatakarékpénztárunk nagyon helyesen olyformán intézkedik e tekintetben, hogy a számlatulajdonos halála esetében az általa még életében kibocsátott chequek a kiszabott határidőn belül érvényesíttetnek. A számlatulajdonos által chequek kibocsátására feljogosított és ilyenekül bejelentett személyeknek a cég nevében kibocsátott chequejeit a számlatulajdonos halála után is érvényesíti a postatakarékpénztár mindaddig, míg ama jogosítványt a számlatulajdonos jogutódja forma szerint vissza nem vonja, illetve a visszavonást a postatakarékpénztárnak be nem jelenti. Ha azonban a számlatulajdonos a chequek kibocsátására jogosított személyek megnevezésekor határozottan kijelenti, hogy e jogosítvány csakis az ő életére adatott, úgy a számlatulajdonos halálával megszűnik egyszersmind a megnevezetteknek chequek kibocsátására való jogosultsága is, illetve a postatakarékpénztár az ezek által kibocsátott chequeket, mihelyt a számlatulajdonos halála illetékes helyről nála bejelentetik, érvényesíteni nem fogja.

A postatakarékpénztárunkra intézett chequek, a mennyiben azok oly számlatulajdonostól erednek, ki csődbe jutott, nem honorálatnak azon időponttól kezdve, midőn a postatakarékpénztár a csődnyitásról a törvényszék végzéséből értesül. Egyébiránt nálunk kétségtelen az 1881-ik évi 17. törvényczikk 3. §-ából kifolyólag, hogy a vagyonbukott a csődtömeghez tartozó vagyona felett a csődnyitás joghatályának kezdetétől fogva nem rendelkezhetik. Már pedig az intézvényezettnél levő fedezet, mint a kibocsátó tulajdona, vagyonának egyik alkatrésze, hitelezői által lefoglalható, s így kétségtelenül a csődtömeghez tartozik. Angliában is megtagadja az intézvényezett a cheque honorálását, mihelyt a kibocsátó csődbejutásáról, fizetéseképtelenségéről értesül: ugyanezt mondja ki az osztrák törvényjavaslat is. A hitelezők

biztonsága ezt kétségkívül megköveteli. Minden kétségen felül áll tehát s vita tárgyát sem képezheti, hogy az ily természetű fedezet a hitelezők által lefoglalható s hogy az csődbejutás esetén a csődtömeget illeti meg.

A cheque-üzlet nem fejtheti ki teljes intenzitással üdvös hatását, ha a giro és clearing a maga egészében kiépítve nincs. Csak így válik lehetővé, hogy a követelések kiegyenlítése a készpénzfizetések teljes elkerülésével intéztessék el. A cheque-vel magával elkerülhetjük azt, hogy üzleti összeköttetéseinkben készpénzzel fizessünk, de a giro és clearing nélkül a mindenkori cheque-birtokosnak annak értékét az intézvényezettől fel is kell venni.

Ha az egyes ügyfeleknek egy közös bankárnál van számlájuk, a ki giroügyletek lebonyolításával üzletszerűen foglalkozik s az egyes ügyfelek bármely alakban megegyeznek abban, hogy egymás iránti követeléseiket jóváírás útján egyenlítettik ki, úgy megvan az alap az elszámolásokra. Mennél több ügyfele van az ily bankárnak, annál szélesebb körben történhetnek a jóváírások, melyek természetesen a cheque által való utalások útján nyernek lebonyolítást. Föl akarjuk itt röviden említeni, hogy a keresztezett, a csupán elszámolásra szóló s a vörös cheque csak jóváírás útján használható, s hogy az ily chequek készpénzben való kifizetéséből eredő károk csak az intézvényezettet terhelik. A giro és clearing-forgalomban is természetesen fennállanak az esetleges hátrányok, melyek a cheque-nek nem szabályszerű felhasználásából erednek. Tény, hogy ezen üzletágakban, csak a jóváírás lehetősége esetén, a cheque tulajdonképeni hivatásától eltér, s természetével meg nem egyező módon használtatik föl, de az is igaz, hogy ily alakban gazdasági szempontból mérhetlen hasznot nyújt s óriási előnyöket biztosít. Áll ez úgy a giro, mint a clearing-forgalomra, de az utóbbinál fokozottabb mértékben, jóllehet alapjában véve ez sem egyéb jóváírásnál. Míg azonban a giro természetesen csak két oly ügyfél közötti differenciát egyenlít ki, kik egy közös bankai-ügyfelei, addig a clearing-forgalomban a különböző bankárok ügyfelei között fennálló ügyletek egyenlítettnek ki ily úton minimális pénzforgalom mellett. A giro- és clearing-forgalom egymástól nemcsak az említett gyakorlati okokból különbözik, hanem azért is, mert a giro-ügylet tulajdonképen delegatio s semmi egyéb, míg a clearing-ügyletnek csak végső jelentkezése a delegatio: ezt megelőzőleg jogi szempontból többféle jogügyle-

tek bonyolítanak le. Az első kétségkívül a *scontratio*, a mely után egy beszámítási művelet, majd engedményezés következik, mert hiszen a clearingtag a beszámítás után követeléseit mintegy az egész clearingre cedálja, tartozásait a clearingnek lefizeti, a mely most már a hitelezőivel szemben mint kötelezett (*ex promissio*) áll. Ezt követi azután a *delegatio*, mely feleslegessé teszi a készpénzfizetést.

A giro-forgalmat illetőleg a *chequere* vonatkozó jogi szempontok s intézkedések kielégítőek lesznek az esetleges újabb törvény alkotásánál is, míg a clearinget illetőleg helyes volna kimondani, miszerint a chequenek a clearingben való bemutatása minden tekintetben megfelelő s egyenlő a chequenek a fizetési helyen való kellő bemutatásával, a mint arra a német s osztrák javaslat egész teljesen rámutat. Miután a leszámolási helyek vezetését nálunk egy központi bank vezeti — az osztrák-magyar bank — e tekintetben újabb intézkedés nem szükséges. A központi bankrendszer nélkül ugyanis a clearinghouse hivatását nem töltheti be teljes mértékben, mert hisz ez esetben a végkiegyenlítésnél készpénznek vagy ennek helyettesítőjének kellene szerepelni, mint például Skótszágban, Olaszországban s Amerikában előfordul a szabad bankrendszer mellett.

Kétségtelen, hogy a kereskedőknek általában érdekükben van a chequekkel való fizetés: a jövőben ez még inkább érdekükben lesz, mert hisz a fellendülés hazánkban minden téren óriási mérveket ölt s így a jövőben bizton várható — a viszonyok egészségesebbé válása folytán is — hogy a pénzforgalom jóval nagyobb mérveket fog öltetni. Semmi értelme sincs a pénz forgatása tekintetében a folyószámla terjedésének; a giro-számla az, melynek jövője van s a mely a cheque-forgalom tartozékai közé a leghelyesebben beilleszthető. Összes bankjainknak el kellene fogadni a giroszámla-vezetést, a melyről a kiutalásnak csak chequekkel volna szabad történni. Ez a kereskedelmi forgalomra, a cheque elterjedésére, a chequek előnyös hatásának mennél intenzívebb fejlesztésére rendkívül előnyös hatással volna. A ki pénze után aránylag nagy kamatot akar, az ne helyezze azt giroszámlára, hol a dolog természete folytán semmi kamatot, vagy csak csekélyet adnak, s e mellett érintetlen törzösszeget is követelnek.

Milhoffer Sándor.